

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Факультет: *історії та права*

Кафедра: *філософії, політології та міжнародних відносин*

СУЧАСНІ ДЕМОКРАТІЇ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

ІІІ ВД/ВК 2.1.4.2.1

СИЛАБУС

2019 – 2020 навчальний рік

Силабус це персоніфікована програма викладача для навчання студентів з кожного предмета, що оновлюється на початок кожного навчального року.

Силабус розробляється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця відповідного рівня та згідно навчального і робочого навчального планів, з врахуванням логічної моделі викладання дисципліни.

Силабус розглянутий на засіданні кафедри філософії, політології та міжнародних відносин.

Протокол від «30» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри

(Ю.В. Харченко)

Розробник: кандидат політичних наук, старший викладач кафедри філософії, політології та міжнародних відносин Сичик К.Б.

1. Ел. адреса: Sychuk.Kateryna@gmail.com

Інша контактна інформація:

2. Опис навчальної дисципліни: **Сучасні демократії в умовах нестабільності**

Спеціальність:	<i>291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</i>
Освітньо-професійна програма:	<i>291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</i>
Рівень вищої освіти:	<i>Другий (магістерський)</i>
Форма навчання:	<i>Денна/Заочна</i>
Курс:	<i>I</i>
Семестр:	<i>I</i>

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 3	<i>Вибіркова</i>	
Блоків – 3		
Загальна кількість годин – 90		
Тижневих годин для денної форми навчання: 1		
Лекції	<i>18 год.</i>	<i>4 год.</i>
Практичні, семінарські	<i>16 год.</i>	<i>2 год.</i>
Лабораторні	<i>0 год.</i>	<i>0 год.</i>
Самостійна робота	<i>56 год.</i>	<i>84 год.</i>
Вид підсумкового контролю:	<i>Залік</i>	
Сторінка дисципліни на сайті університету		
Зв'язок з іншими дисциплінами.	<i>Філософія, теорія демократії, синергетика, транзитологія, порівняльна політологія, теорія держави та права, конституційне право зарубіжних країн тощо.</i>	

3-4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Сучасні демократії в умовах нестабільності» є переосмислення ролі та цінності політичного дискурсу демократії в контекстах сучасних суспільств.

Завдання:

- Набути базових знань з історії формування та становлення демократії на різних історичних етапах;
- Ознайомити магістрантів з особливостями глобальних світових процесів та напрямками сучасних демократичних транзитів, виявлення основних небезпек та загроз сучасної демократії;
- Визначити тенденції динаміки політичного курсу демократії у контексті трансформацій нестабільного суспільства;
- Систематизувати наукові оцінки потенційної спроможності сучасної демократії забезпечувати розвиток соціального організму, виходячи з цінностей гуманізму, соціальної справедливості та рівності;
- Довести, що ґрунтовне розуміння процесів, що відбуваються в політичній сфері, сприятиме успішній орієнтації індивіда в суспільстві;
- Стимулювати розвиток аналітичного, критичного мислення у магістрантів, зокрема, шляхом звертання до об'єктивних та достовірних джерел інформації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у студента мають бути сформовані такі **загальні компетентності**:

- **ЗК-2** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- **ЗК-3** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- **ЗК-10** Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті.
- **ЗК-13** Здатність визначати чинники впливу на перебіг суспільно-політичних і міжнародних явищ і процесів.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- **СК-2** Розуміння сутності процесів глобалізації та їх впливу на міжнародні відносини;
- **СК-3** Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини в різних контекстах, зокрема філософському, політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;
- **СК-10** Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань;

Результатами навчання у студента, згідно з вимогами освітньо-професійної програми, є:

- **РН-2** Демонструвати розуміння сутності процесів глобалізації та аналізувати їх вплив на міжнародні відносини;
- **РН-8** Визначити та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку;
- **РН-9** Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем;
- **РН-10** Організовувати та проводити самостійні дослідження проблем міжнародних відносин із використанням наукових теорій та концепцій, наукових методів і міждисциплінарних підходів.

5. Зміст дисципліни. Календарно-тематичний план

Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Тема 1. Сутність, передумови й поширення демократії в сучасному світі	10	4				4	10	1				7
Тема 2 Сучасні теорії та моделі демократії	8	4				6	8	1	1			7
Тема 3. Сутність та особливості сучасної хвилі демократизації: виклики, ризики і небезпеки демократії	8	4	2			4	8					8
Тема 4. Демократія і демократизація у глобальному контексті	8		2			4	8	1				8
Тема 5. Права та свобода людини. Демократія та громадянське суспільство	8		2			6	8					8
Тема 6. Інститути демократії. Інститут глави держави	8	4				6	8					8
Тема 7. Законодавча влада, виконавча та судова влада	8		2			4	8					8
Тема 8. Вибори та політичні партії у демократичному суспільстві.	8	4				4	8	1				7
Тема 9. Представництво інтересів громадян через групову політику	8		2			6	8		1			7
Тема 10. Місцеве та регіональне самоврядування.	8		2			6	8					8
Тема 11. Мас-медіа в демократичному суспільстві.	8		2			6	8					8
Усього годин	90	20	14			56	90	4	2			84

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Демократія і демократизація у глобальному контексті</p> <p>План</p> <p>Поширення та «якість» демократії в сучасному світі. Консолідовані, проміжні та псевдодемократії.</p> <p>Поняття, чинники та соціально-політичні наслідки глобалізації. Причини глобалізації світового демократичного процесу та її наслідки. Глобалізація геополітики. Основні геополітичні тренди XXI ст. Нові нерівності.</p> <p>Теорія та практика сучасних переходів до демократії. Україна та Європейський Союз у міжнародних відносинах.</p>	2 год.

2	<p>Сутність та особливості сучасної хвилі демократизації: виклики, ризики і небезпеки демократії</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>С. Гантінгтон про три хвилі демократизації. Виникнення транзитології. Зміст демократичного переходу як різновиду суспільної трансформації.</p> <p>Особливості загальносвітового демократичного процесу та його трансформації.</p> <p>Д. Растоу про стадії становлення демократичного режиму, місце в ньому національної єдності. Демократична спрямованість модернізаційних процесів на просторах СНД.</p>	2 год.
3	<p>Права та свобода людини. Демократія та громадянське суспільство</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>Сучасне розуміння прав людини. Основні права й відповідальність громадянина. Методи й механізми захисту прав і свобод людини. Системи захисту прав і свобод в Україні. Історична еволюція громадянського суспільства. Сутність та різновиди громадянського суспільства. Розвиток громадянського суспільства в Україні.</p>	2 год.
4	<p>Законодавча влада, виконавча та судова влада</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>Моделі організації й роботи законодавчої влади в розвинених демократіях. Законодавча влада в Україні.</p> <p>Призначення і сутність виконавчої влади в демократичних суспільствах. Порівняльна характеристика моделей виконавчої влади. Організація виконавчої влади в Україні.</p> <p>Судова влада в демократичних країнах. Моделі судових систем. Судова влада в Україні.</p>	2 год.
5	<p>Представництво інтересів громадян через групову політику</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>Теорія групової політики. Плюралістична демократія і групи інтересів: до історії явища та ідеї.</p> <p>Сутність і різновиди груп інтересів. Функції груп інтересів та способи їх впливу на прийняття владних рішень.</p> <p>Моделі захисту групових інтересів: компаративістика (плюралістична, корпоративна, патронажно-клієнтельна).</p> <p>Особливості формування груп інтересів у посткомуністичній Україні: класичні групи інтересів і кланово-олігархічні об'єднання.</p>	2 год.
6	<p>Міське та регіональне самоврядування.</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>Моделі децентралізації влади у федеративних та унітарних системах.</p> <p>Поняття та основні концепції місцевого самоврядування і проблема автономії самоврядних органів.</p> <p>Типологія самоврядних систем і правові засади місцевого самоврядування.</p> <p>Структура органів місцевого самоврядування, місцева демократія та її форми.</p> <p>Органи місцевого самоврядування та їх суспільний статус в</p>	2 год.

	Україні.	
7	<p align="center">Мас-медіа в демократичному суспільстві.</p> <p align="center">План</p> <p>Мас-медіа: генеза та сучасне трактування. ЗМІ: сутність, історія виникнення та класифікація. Роль ЗМІ в сучасному демократичному процесі.</p> <p>Політичні функції та можливості політичного впливу ЗМІ на розвиток демократії. Патогенні аспекти впливу мас-медіа. Концепція соціальної відповідальності преси.</p> <p>Інтернет-ЗМІ та перспективи громадянської журналістики.</p>	2 год.

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<p align="center">Сучасні теорії демократії та моделі демократії</p> <p align="center">План</p> <p>Сучасні теорії демократії: ліберальна демократія, плюралістична теорія демократії, елітарна теорія демократії, партисипаторна (учасницька) теорія демократії, ідентитарні концепції демократії, соціалістична теорія демократії, поліархія Роберта Даля, концепція корпоративної демократії.</p> <p>Моделі демократії: консенсусна та мажоритарна моделі демократії А. Лійпхарта, моделі демократії за Д. Хелдом, моделі електронної демократії, моделі «рефлексуючої» демократії, делегативна демократія, модель легальної демократії.</p>	16 год.
2.	<p align="center">Права та свобода людини. Демократія та громадянське суспільство</p> <p align="center">План</p> <p>Сучасне розуміння прав людини. Основні права й відповідальність громадянина. Методи й механізми захисту прав і свобод людини. Системи захисту прав і свобод в Україні.</p> <p>Історична еволюція громадянського суспільства. Сутність та різновиди громадянського суспільства. Розвиток громадянського суспільства в Україні.</p>	10 год.
3.	<p align="center">Інститути демократії. Інститут глави держави.</p> <p align="center">План</p> <p>Поділ влади у демократичній державі. Інститути прямої та представницької демократії. Інститут глави держави в країнах сучасного світу.</p> <p>Глава держави в країнах з парламентською, президентською та президентсько-парламентською формою правління.</p> <p>Проблеми президентської влади в суспільствах, що трансформуються. Хуан Лінц про небезпеки президентської форми правління.</p> <p>Проблеми реформування системи врядування в Україні, зміни характеру взаємодії гілок влади та розподілу повноважень між ними.</p>	10 год.
4.	<p align="center">Місцеве та регіональне самоврядування.</p> <p align="center">План</p> <p>Моделі децентралізації влади у федеративних та унітарних системах.</p> <p>Поняття та основні концепції місцевого самоврядування і проблема автономії самоврядних органів.</p> <p>Типологія самоврядних систем і правові засади місцевого самоврядування.</p> <p>Структура органів місцевого самоврядування, місцева демократія та її форми.</p> <p>Органи місцевого самоврядування та їх суспільний статус в Україні.</p>	10 год.
5.	<p align="center">Мас-медіа в демократичному суспільстві.</p> <p align="center">План</p>	10 год.

	<p>Мас-медіа: генеза та сучасне трактування. ЗМІ: сутність, історія виникнення та класифікація. Роль ЗМІ в сучасному демократичному процесі.</p> <p>Політичні функції та можливості політичного впливу ЗМІ на розвиток демократії. Патогенні аспекти впливу мас-медіа. Концепція соціальної відповідальності преси.</p> <p>Інтернет-ЗМІ та перспективи громадянської журналістики.</p>	
Разом		56 год

8. Література для вивчення дисципліни.

а) базова:

1. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів/Авт.колектив: М.Бессонова, О.Бірюков, С.Бондарук та ін.; За заг. ред. А.Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-канад. Проект «Демократична освіта», Інститут вищої освіти.-К.: вид-во «Ай Бі», 2002.- 684 с.
2. Основи політичної науки: Курс лекцій за ред.Б.Кухти. - Частина 1: З історії політичної думки: від стародавності до наших днів / Б.Кухта, А.Романюк, М.Поліщук, Л.Старецька. – Вид.2 – ге, випр. і доп. - Львів: Кальварія, 1997. – 288 с.
3. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості.-Львів, 2000.-318 с.
4. Давидова М. Соціально-екологічні права як критерій аналізу і класифікації сучасних демократичних держав // Право України.-2001.-№8.-С. 32-34.
5. Погорілко В. Основні засади теорії безпосередньої демократії // Право України.-2001.-№8.-С. 26-32.
6. Сербін Р. Діалектика державного суверенітету в епоху глобалізму // Право України.-2002.-№12.-С. 37-34.

б) допоміжна:

7. Алмонд Г., Пауэлл Дж. Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор: Учебное пособие / Под ред. М.В. Ильина, А.Ю. Мельвиля. М., 2002. С. 74-89.
8. Арндт Х. Истоки тоталитаризма. М., 1996.
9. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Пер. с франц. М., 1993
10. Ачкасов В.А., Елесеєв С.М., Ланців С.А. Легитимация власти в постсоциалистическом российском обществе. М., 1996.
11. Баранов Н.А. Трансформации современной демократии. СПб.: БГТУ, 2006.
12. Берлин И. Философия свободы. Европа. М., 2001.
13. Вайнштейн Г.И. Закономерности и проблемы посткоммунистических трансформаций // Политические институты на рубеже тысячелетий. Дубна, 2001.
14. Вайнштейн Г.И. Российский транзит и проблема типологического разнообразия «глобальной демократизации» // Политические институты на рубеже тысячелетий. Дубна, 2001.
15. Веффорт Ф.С. Что такое «новая демократия»? // Международный журнал социальных наук. 1993. №3. Сравнительная политология.
16. Гаджиев К. С. Эпоха демократии? // Вопросы философии. 1996. № 9.
17. Геллнер Э. Условия свободы. М., 1995.
18. Генов Н. Переход к демократии в Восточной Европе: тенденции и парадоксы социальной рационализации // Международный журнал социальных наук. 1991. №2.
19. Гизо Ф. Политическая философия: о суверенитете// Классический французский либерализм: Сборник / Пер. с фр. М., 2000.
20. Грачев М.Н., Мадатов А.С. Демократия: методология исследования, анализ перспектив. М, 2004.
21. Гуггенбергер Б. Теория демократии // Полис. - 1991. - № 4.
22. Гьофе Г. Демократія в епоху глобалізації. / Г. Гьофе.– К.: ППС, 2007. – 425 с.

23. Дай Т., Зиглер Л. Демократия для элиты (Введение в американскую политику) / Пер. с англ. М., 1984
24. Даймонд Л. Прошла ли «третья волна» демократизации? // Полис. 1999. № 1
25. Даль Р. Введение в экономическую демократию. М., 1991.
26. Даль. Р. О демократии. / Р. Даль. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – 208 с.
27. Демократія. Антологія. / Упорядник О.Проценко.- К.: “Смолоскип”, 2005.- 1104 с.
28. Дёринг Д. Либерализм: размышления о свободе. М., 1996.
29. Дилигенский Г.Г. Демократия на рубеже тысячелетий // Политические институты на рубеже тысячелетий. Дубна, 2001.
30. Доган Л. Пеласси Д. Сравнительная политическая социология. - М., 1994.
31. Ильин М.В., Мельвиль А.Ю., Федоров Ю.Е. Демократия и демократизация // Полис. 1996. №5.
32. Каменская Г.В. Генезис идей демократии // Социс. 1994. № 4.
33. Каменская Г.В., Родионов А.Н. Политические системы современности. М., 1994. Гл.2,4.
34. Капустин Б.Г. Конец «транзитологии»? (О теоретическом осмыслении первого посткоммунистического десятилетия) // Полис. 2001. № 4
35. Карл Т.Л., Шмиттер Ф. Демократизация: концепты, постулаты, гипотезы (Размышления по поводу применимости транзитологической парадигмы при изучении посткоммунистических трансформаций) // Полис. 2004. № 4
36. Карл Т.Л., Шмиттер Ф.К. Пути перехода от авторитаризма к демократии в Латинской Америке, Южной и Восточной Европе // Международный журнал социальных наук. 1993. №3.
37. Ковлер А. И. Кризис демократии? Демократия на рубеже XXI века. М., 1997.
38. Констан Б. Об узурпации // О свободе. Антология западноевропейской классической либеральной мысли. М., 1995.
39. Констан Б. Принципы политики // Классический французский либерализм: Сборник / Пер. с фр. М., 2000.
40. Котляревский С. Предпосылки демократии // Опыт русского либерализма. Антология. М., 1997.
41. Кузнецов И.И. Парадигма транзитологии (плюсы и минусы объяснительной концепции переходного периода) // Общественные науки и современность. 2000. № 5
42. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: Сравнительное исследование. М., 1997.
43. Лиджфарт А. Правление большинства в теории и на практике // Международный журнал социальных наук. 1991. №2.
44. Линц Х., Степан С. «Государственность», национализм и демократизация // Полис. 1997. №5.
45. Липсет С.М., Сек К.М., Торрес Ч. Сравнительный анализ социальных условий, необходимых для становления демократии // Международный журнал социальных наук. 1993. №3.
46. Лібералізм. Антологія. / Упорядники О.Проценко, В.Лісовий.- К.: “Смолоскип”, 2002.- 1126 с.
47. Лэш К. Восстание элит и предательство демократии / Пер. с англ. М., 2002
48. Медушевский А.Н. Демократия и авторитаризм: российский конституционализм в сравнительной перспективе. М., 1998.
49. Медушевский А.Н. Демократия и тирания в новое и новейшее время / А.Н. Медушевский. // Вопросы философии. – 1993. – №10.
50. Мельвиль А.Ю. Демократические транзиты (теоретико-методологические и прикладные аспекты). М., 1999.
51. Меркель В., Круассан А. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях // Полис. 2002. № 1, 2

52. Меркл П. Каковы сегодняшние демократии? // Международный журнал социальных наук. 1993. №3.
53. Мизес Л. Либерализм в классической традиции / Пер. с англ. А.В.Куряева. М., 2001.
54. Михельс Р. Демократическая аристократия и аристократическая демократия / Р. Михельс // Социс. – 2000. – №1.
55. О’Доннелл Г. Делегативная демократия // Пределы власти. 1994. №2/3
56. Оффе К. Дилемма одновременности: демократизация и рыночная экономика в Восточной Европе // Повороты истории. Постсоциалистические трансформации глазами немецких исследователей: В 2 т. Т.2: Постсоциалистические трансформации в сравнительной перспективе. СПб., М., Берлин, 2003.
57. Пантин В.И. Глобализация и проблемы развития демократических институтов в России // Политические институты на рубеже тысячелетий. Дубна, 2001.
58. Пантэм Р. Чтобы демократия сработала / Пер. с англ. М., 1996
59. Песков Д.Н. Интернет в российской политике: утопия и реальность // Полис. 2002. №1.
60. Пивоваров Ю.С. Концепция политической культуры в современной науке // Политическая наука. Теоретико-методологические и историко-культурные исследования. М., 1996.
61. Пивоваров Ю.С., Фурсов А.И. Размышления о демократии // Политическая наука. 1999. №2. Проблема демократии в политической мысли XX столетия. Проблемно-тематический сборник.
62. Пугачев В.П., Соловьев А. И. Введение в политологию. М., 1995. Гл. 9—11; 12, §1.
63. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. Пер. с англ. / Под ред. проф. Бажанова В.А. М., 2000.
64. Растоу Д.А. Переходы к демократии: попытки динамической модели // Полис. 1996. №5.
65. Ролз Дж. Теория справедливости. Новосибирск, 1995.
66. Рормозер Г. Кризис либерализма. М., 1996.
67. Руденко В.Н. Новые Афины или электронная республика (о перспективах развития прямой демократии в современном обществе) / В.Н. Руденко // Полис. – 2006. – №4. – С.7-16.
68. Рыбкин И.П. Россия в XXI веке: демократия или диктатура? М., 1997.
69. Рябов С.Г. Політологічна теорія держави. 2- е вид. – Київ: Тандем, 1996.
70. Салмин А.М. Современная демократия: очерки становления. М., 1997.
71. Самуэль Г. Либерализм. Опыт изложения принципов и программы современного либерализма в Англии. // О свободе. Антология мировой либеральной мысли (I половина XX века). М., 2000.
72. Сартори Д. Размышления о демократии: негодное государство и негодная политика // Международный журнал социальных наук. 1991. № 2. Новый взгляд на демократию.
73. Сморгунов Л.В. Сравнительная политология: теория и методология измерения демократии. СПб., 1999.
74. Соловьев О.М. Политические институты: Учебное пособие. СПб., 2003.
75. Степун Ф.А. О свободе. // Опыт русского либерализма. Антология. М., 1997.
76. Стрежнева М.В. Политическая культура в разных интерпретациях: анализ специфики понятия // Общественные науки и современность. 2002. №5.
77. Теория и практика демократии. Избранные тексты: пер. с англ. / под. ред. С.В. Чебанова, А.Н. Шаховой. – М.: Ладомир, 2006. – 462 с.
78. Тихомиров Л. А. Критика демократии. М., 1997.
79. Тоталитаризм в Европе XX века. Из истории идеологий, движений, режимов и их преодоления. М., 1996.

80. Турен А. Если нет демократии, нет и безопасности / А. Турен // Свободная мысль. – 2005. – №11.
81. Турэн А. Что означает демократия сегодня? // Международный журнал социальных наук. 1991. №1.
82. Фромм Э. Бегство от свободы: Пер. с англ. / Общ. ред. и послесл. П.С.Гуревича. М., 1989.
83. Фукуяма Ф. Америка на распутье. Демократия, власть и неоконсервативное наследие. / А.Георгиев (пер. с англ.). – М.: АСТ, 2007. – 288 с.
84. Фукуяма Ф. Конец истории? // <http://atredis.narod.ru/person/fukuyama.html>
85. Хайек Ф. Дорога к рабству // Вопросы философии. - 1990. - № 10-12.
86. Хайек Ф. Индивидуализм истинный и ложный // О свободе. Антология мировой либеральной мысли (I половина XX века). М., 2000.
87. Хайл Ш.С. Демократия и общество в развивающихся странах // Вестн. МГУ. Сер. 12. Политические науки. 1995. № 6.
88. Хантингтон С. Будущее демократического процесса: от экспансии к консолидации // Мировая экономика и международные отношения. 1995. № 6.
89. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Пер. с англ. М., 2003
90. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. / С. Хантингтон. – М.: РОССПЭН, 2003.
91. Хейвуд Э. Политология: Учебник для студентов вузов / Пер. с англ. под ред. Г.Г.Водолазова, В.Ю.Бельского. М., 2005.
92. Цыганков А.П. Между либеральной демократией и сползанием в авторитаризм: предварительные итоги политического развития России, 1991—1996 гг. // Социально-политический журнал. 1997. № 1.
93. Цыганков А.П. Современные политические режимы: структура, типология, динамика. М., 1995.
94. Шапиро И. Переосмысливая теорию демократии в свете современной политики / И. Шапиро // Полис.– 2001. – №5. – С.55-58.
95. Шляхтун П. Опасности президенства / П. Шляхтун // 2000. – 2008. – 28 марта – 3 апреля.
96. Шляхтун П.П. Політологія. Теорія та історія політичної науки. - К.: “Либідь”, 2002. – 576 с.
97. Шмиттер Ф. Будущее демократии: можно ли рассматривать его через призму масштаба? // Логос. 2004. №2.
98. Шмиттер Ф. Неокорпоративизм // Полис. 1997. №2.
99. Шмиттер Ф. Угрозы и дилеммы демократии // Век XX и мир. 1994. № 7—8.
100. Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия. - М., 1995.
101. Эйзенштадт Ш.Н. Парадокс демократических режимов: хрупкость и изменчивость (I, II) // Полис. 2002. №2,3.
102. Эрме Г. Авторитаризм // Политология вчера и сегодня. М., 1991. Вып. 3.
103. Эрмэ Г. Введение: эпоха демократии? // Международный журнал социальных наук. 1991. №1.

9. Політика виставлення балів. Вимоги викладача

Критеріями оцінки є:

усні відповіді:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми модуля на *семінарському занятті* – **5 балів**:

- **5-4 б.** ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить покликання на потрібну літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.
- **3-2,5 б.** ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.
- **2-1,5 б.** ставиться студентові, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.
- **1-0,5 б.** одержує студент, який невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його. Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.

До 15-ти балів студент може отримати за виконані завдання *самостійної роботи* з певної теми модуля, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.

До 5-ти балів ставиться студентові, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми модуля, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

До 20-ти балів ставиться студентові, який підготував значний за обсягом та змістом конспект до семінарських занять з певної теми модуля;

10 балів одержує студент, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0 балів**.

За рішенням кафедри студентам, які брали участь у науково-дослідній роботі – роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій, були учасниками олімпіад, конкурсів тощо можуть нараховуватися додаткові бали: **до 25 балів**.

35 балів студент може отримати за плідну роботу на лекції та семінарі.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав *поточних оцінок*, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Одну контрольну роботи передбачено за результатами вивчення всіх тем модулів.

Тривалість виконання контрольних завдань не повинна перевищувати двох академічних годин.

До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

За виконання контрольних робіт студент отримує бали, які враховуються в процесі розрахунків підсумкової семестрової оцінки:

- максимальна кількість балів – **30**.

У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання контрольних завдань викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати

контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати контрольних робіт доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Перескладання контрольних робіт допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій.

10. Підсумковий (семестровий) контроль

З дисципліни «Сучасні демократії в умовах нестабільності» передбачена така форма семестрового контролю, як **залік**, який проводиться наприкінці семестру.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного контролю. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та дворівневою шкалою «зараховано», «не зараховано», за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності, Залікову книжку студента. Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX,F) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академзаборгованості.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Дисципліна «Сучасні демократії в умовах нестабільності»

Поточне тестування та самостійна робота												Контрольна робота	Есе	Підсумкова семестрова
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3										
T 1	T 2	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	30	15	100

T1, T2 ... T11 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	
82-89	добре	

74-81		зараховано
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни